

Marko Mäetamm Ameerikat "lausvallutamas"

Eestit 2007. aasta Veneetsia biennaalil esindanud kunstniku

2009

"Suure Õuna" topeltdebüüdist annab laiendatud ülevaate Karin Laansoo

Karin Laansoo

Ajakiri KUNST.EE 1-2/2009

Neile, kes peavad Chelseat jätkuvalt New Yorgi kunstielu keskuseks, tekitavad Marko Mäetamme NY-topeltdebüüdi asukohad ehk pisut segadust. Nimelt on viimase viie aasta jooksul toimunud olulised muutused ja uus kaart uute keskustega juba välja joonistumas. Galeriide pidev tung odavama üüri ja suuremate ruumide otsingul Manhattanist üle jõe ida poole on tekitanud Long Island Citysse Queensis tiheda kontsentratsiooniga kunstikeskuse: piirkonna suurimaks magnetiks on MOMA kaasaegse kunsti filiaal P.S.1, 5 Pointzi nimeline grafiti meka, Skulptuurikeskus ja Noguchi muuseum on teised olulisemad naabrid.

Jätkuv majandusdepressioon ning kolinal langevad üürihinnad võivad siin küll mõningaid korrektiive teha, kuid on ebatõenäoline, et eri piirkondade "minikeskustes" oma väljakujunenud publiku demograafilises koosseisus suuri muutusi tuleb. Monoliitset New Yorgi kunstipublikust kindlasti rääkida ei saa – selle asemel eksisteerib kümnekond väga erinevat väiksemat publikusektorit. Linnas, kus elukoha postikood on kohati olulisem kui religioosne kuuluvus, on piirkondlikud erinevused publiku vanuses, elustiilis, ostuvõimes ja ka vaadatava kunsti eksperimentaalsuse-taluvuses väga suured. Sõltuvalt sellest, kas näituse avamine on Williamsburgis või Upper East Side'il, on su kunsti hindajaiks kas imekitsastes teksades hipster või koerakesega vanaproua. See uuele tulijale nähtamatu baromeeter, mis galeriisid kommerts- ja mittetulunduslike kõrval ka headeks, mõttetuteks, paljulubavateks või eksperimentaalseteks jagab, on kohalike jaoks täiesti olemas ja iganädalase näituseprogrammi koostamisel väga oluline valikukriteerium. some of the viewers will be laughing on their way out, there will probably be others who read the stories of the houses cringing in horror.

Dorsky

MOMA filiaalset vaid mõne minuti kaugusel asuv Dorsky Galerii Kuratooriprojektid (Dorsky Gallery Curatorial Projects ehk DGPC) on huvitava ajalooga ning Long Island Citys vana olija. Filantroop Samuel Dorsky 1963. aastal asutatud galerii tegutses kuni ta surmani 1994. aastal ning töötas teiste hulgas selliste suurnimedega nagu Henry Moore, Robert Rauchenberg ja Willem De Kooning. Dorsky neli järeltulijat, kes on siiani tihedalt seotud New Yorgi Ülikooli juurde kuuluva Samuel Dorsky muuseumi tegevusega, asutasidki 2001. aastal Dorsky Galerii Kuraatoriprojektid. Kindla kvaliteedimärgiga ning akadeemilise stiiliga DGCP on eelkõige keskendunud kaasaegsele kunstile ning töötab peamiselt sõltumatute kuraatoritega. Põhjalikkusest, millega näitusi ette valmistatakse, annab tunnistust fakt, et neid mahub aastaprogrammi kõigest neli.

New Yorgis elava itaalia kuraatori Ombretta Agró Andruffi “Kodu, kallis kodu” valiti galerii programmi selle aasta esimese projektina. Mitu aastat ette valmistatud koduvägivalda lahkav rühmanäitus tõi kokku väga omapärase seltskonna alates endisest Warhol Factory superstaarist Ultra Violetist rootsi animaatori Cecilia Lundqvisti ja salvadori kunstniku Ronald Moránini. Mäetamme tööd leidis Andruff 2007. aasta Veneetsia biennaali Eesti paviljonist ja pidas neid “armastuseks esimesest silmapilgust”. Ei tea, kas nüüd sellepärast, aga musta huumorit tulvil “Liivakast” (2006) ja animatsioon “Perekond” (2007) olid sobivalt platseerunud näitusepinna esimesse saali ekspositsiooni avalauseks. Koduvägivalda teemat lahati ka avamisele eelnenud paneeldiskussioonis, kus taas kerkis küsimus kunstniku “tegelikust kodusest olukorrast”. Keegi seda otseselt nii ei sõnastanud, kuid Marko kinnituse peale, et ta väga hoiab oma abikaasat, ohkas pool saali koos vestluses osalenutega kergendunult. Nojah, mis sa teed ära...

Go North

Manhattanilt üle tunnise rongisõidu kaugusel asuv umbes 15 000 elanikuga Beaconi linnake on eelkõige tuntud DIA Beaconi muuseumi tõttu, mis kuus aastat tagasi endisesse Nabisco küpsisekarbivabrikusse kodu leidis. Need uskumatud ruumid on muuseumile ideaalne koht ning kontrast Manhattanil igal sammul kummitava ruumipuudusega rabav. Ameerika suurim kaasaegse kunsti muuseum osutus piisavalt suureks magnetiks mitmes mõttes, käivitades terve protsessi üldpealkirjaga “Beaconi uuestisünd”. Kunagisest unustatud jõeäärsest linnakesest kaunite mäevaadetega sai omaette sihtpunkt ja kunstikeskus terve pesakonna galeriidega. Suurlinnast vaadates ehk pisut liiga kaugel, kuid Manhattani hullunud ülikiirest tempost eemale kolinud kohalike patriootide arvates on see ainuõige koht. DIA-järgse galeriibuumi produktide hulka kuulub kindlasti ka Go North galerii (Go North: A Space for Contemporary Art) – üks paljudest peatähtsate aegade rivistunud uutest ekspositsioonipaikadest. Nagu eelneva jutu kinnituseks on Gregory Slick – üks kolmest Go Northi vedavast kunstnikust – samuti suurlinnaelu hiljuti selja taha jätnud ning Beaconisse kolinud.

Mäetamme sooloetteaste puhul osutus väiksem koht pigem eeliseks. New York Timesi artikkel 26. märtsist, mis Beaconit Manhattanilt emigreeruva kunstielu võõrustajana igati soodsas valguses tutvustas, mainis paari lausega ära ka Mäetamme näituse. Ülimalt ihaldusväärse arvustuse või lihtsalt äramärgimise pärast konkureerivad Manhattanil omavahel sajad galeriid. Selle veretu, kuid elutähtsa “paista välja või sure” nimelise sõja suurimaks trofeeks on artikkel. Ainuke “nõrk lüli” seejuures fakt, et üks ajakirjanik lihtsalt ei jõua igale näitusele. Westchesteri maakonna galeriide puhul, kus konkurente vähem, võib mõni Beaconi galerii leheveergudele sattuda potentsiaalselt hoopis sagedamini. Nii täpselt juhtuski.

Näitusel “Järjekordne päev minu perekonnaga” olid väljas osaliselt uued Mäetamme tööd. Sama pealkirjaga foto- ja videoinstallatsioonist, mida eksponeeriti eelmisel aastal Aachenis, Ludwig Forumis näitusel “Borderlives”, erineb Beaconis nähtu teistsuguse töödevaliku poolest. Kuid terava koduse elu vaatlejana tuntud Mäetammel on materjali jätkuvalt ohjeldamatult ning pihtida seetõttu täpselt sama palju. Perekond sõidab autoga (animatsioon “Autosõit”), remondib korterit ning promeneerib aias ja rannas (fotoseeria “Naljaked unenäod”). Igast episoodist saab teos – ühelgi argielukübemel ei lasta niisama põrandale kukkuda. Ei pääse ka juhuslikult kodupõrandalt tabatud poolpalja tagumikuga

käpukil remondimees ning kodust leitud üksik auguga meestesokk (video "Sokk"). "Väiksesse perekonna kokaraamatusse" on kogutud valik retsepte, kuidas väikestest poistest mitmel erineval moel piimakokteilidele teha. Viimane osutus ilmselgelt piisavalt "plahvatusohtlikuks" materjaliks, et galerii pani hoiatusena välja sildi näituse ebasobivusest lastele.

Uue tööna oli väljas seeria nukuperekonnast "Nimeta" (1–4), kus nukud ja mööbel rootsi mänguasjatootja Lundby Smålandi-nimelisest sarjast olid saanud vägagi mittesihotstarbelise kasutuse. Kahe lapsega perekond oli ükshaaval paigutatud tillukeste köögi-, vannitoa- ning magamistoakomplektide juurde. Ainult et idüllilise kodu mängimise asemel on kogu pere mõrvatud. Ema on magamistoas voodil padjaga lämmatatud, tütar elutoas vaibal pikali, kilekott peas, poeg vanni uppunud ning isa köögis peapidi praeahjus. Detailid, mis peaksid nukumaailmas kodutunnet suurendama – köögiriulilt paistvad miniatuursed rosina- ja pastapakid ning tibatilluke kollane vannipart – lisavad siin ainult õõvastust. Uudishimust omandatud lisainfo nukumaja tootja kodulehel ainult ajas veel rohkem judinaid peale. Tuleb välja, et Lundby on esimene mänguasjatootja, kes kasutas nukumajade lampides elektrit. Rääkimata sellest, et juba enne toote kirjeldust saab suurkirjas lugeda võimalikust väikelaste lämbumisohust tükkide neelamisel. Lapselikkus ja morbiidsus, mille kooslus pea kõikides Mäetamme töodes käivitavaks jõuks, on siin taas täiskäigul. Väikekoodanlik "nunnupotentsiaal" formaatide osas tundub jätkuvalt ammendamatu ja kui usaldada David Lynchi, on "kodu see koht, kus alati läheb midagi valesti".

Kahe ülalmainitud näituse kõrval jõudsid Mäetamme käsitsi joonistatud animatsioonid märtsis Armory kunstinäidala raames ka New Yorgi Pulse'i kunstimessele. Viimast siis Londoni galerii Nettie Horn nimekirjas, kes kunstnikku esindab. Messil jäi Mäetamme morbiidne huumor silma San Fransisco Catharine Clark galeriile, kus töid paar nädalat hiljem ka eksponeeriti (sealne näitus jääb avatuks 9. maini). Võiks arvata, et Mäetamm on pool aastat siinpool ookeani näitusi ette valmistanud ja kontakte loonud. Muidugi see nii ei ole. Mäetamm veab üha enam hoogu võtva rahvusvahelise karjääri kõrvalt Eesti Kunstiakadeemia vabade kunstide teaduskonda. See fakt lisab Ameerika "lausvallutamise" faktile veel ühe mõttelise lehvi. Mitte et keegi punkte annaks, aga kümme kümnest võimalikust ikkagi.

Karin Laansoo töötab New Yorgi rahvusvahelise kunstnike residentuuri PointB direktorina.

14.02.–8.03.2009 oli Beaconis, Go North galeriis avatud Marko Mäetamme esimene isiknäitus New Yorgis "Järjekordne päev minu perekonnaga" (Another Day With My Family). Mäetamme tööd olid väljas ka 8.02–12.04.2009 Long Island City Dorsky galeriis lahti olnud rühmanäitusel "Kodu, kallis kodu" (Home Sweet Home). Lisaks jäi ta New Yorgi Pulse Fair'ilt silma Catharine Clark galeriile San Fransiscos, mis eksponeeris kunstniku 21.03.–9.05.2009. Aasta esimeses pooles olid Mäetammel näitused ka Anton Welleri ja Isabelle Suret'galeriides Pariisis.

Marko Mäetamm